

Címer- és családtörténeti kiállítás

megszervezése

Gyomaendrődön

V Á Z L A T

- Bevezetés:
1. Címer- és családtörténeti kiállítás szervezése Gyomaendrődön
 2. A kiállítás témájának aktualitása: a történelmi múlt ápolása - heraldika
 3. A kiállított anyag - helytörténet

- Tárgyalás:
- A tárlat megszervezése
1. A kiállítás gondolatának megszületése
 2. Előkészületi munkák - megbeszélések
 3. Szervezés:
 - a kiállítandó helyi családok anyagának kiválasztása
 - a helyi és megyei monográfiák tanulmányozása
 - levéltárak, plébániák felkeresése
 - médiák
 - engedély a kiválasztott családoktól
 - a címereket érintő munkálatok
 4. Rendszerezés
 5. Tablóterv
 6. Helyi intézményektől kapott támogatások
/Polgármesteri Hivatal, Kner Nyomda, Művelődési K./
 7. A kivitelezés technikai részei
 8. Állófogadás

- Befejezés:
1. A megnyitó ünnepség, a megjelentek
 2. Jótékonyági akció
 3. Látogatottság
 4. A rendezvény eredményei

TARTALOMJEGYZÉK

I.	Vázlat	1. oldal
II.	Címer- és családtörténeti kiállítás szervezése Gyomaendrődön	2. oldal
III.	Jegyzetek	9. oldal
	Szervezők névsora	9. oldal
	Táblázatok	10-11. oldal
	Illusztrációk	12-13. oldal
	Adatközlők, segítségnyújtók	14. oldal
	Felhasznált irodalom	15. oldal

1996. december 14-én nyílt a Címer- és családtörténeti kiállítás Gyomaendrődön. A tárlat aktualitását a millecentenáriumi év adta. A kiállításnak úgy témája, mint célja a történelmi hagyományok ápolása volt.

A címerek régebbi korok hagyatékai, fontosságuk az idők során nem változott, de jelentőségük mára differenciálódott. Ezeknek a színes jelképeknek első megjelenési formái a XII. századra tehetőek.

Csaták, lovagi játékok alkalmával egyre többen használták, kiváltságosok mondhatták magukénak a nemesi címekkel együtt. Később a polgári világban is elterjedtek, s ennek köszönhetően nem tűntek el a lovagvilággal együtt.

Napjainkban a társadalmi viszonyok megváltozásával elveszítették a szerepüket a nemesi címek és a családi címerek egyaránt. Fontosságuk azonban vitathatatlan: a leszármazottak ápolják elődeik emlékét, a család hagyományait, és büszkéek arra, hogy segítségük révén nem mennek feledésbe.

A másik fő témát a helyi nemesi családok bemutatása adta, s ezzel együtt lehetőség nyílt a helytörténeti dokumentumok megismerésére is. A Gyomaendrődhez kapcsolódó családok közül az egyik legjelentősebb a Bethlen család.

A Bethlenek 1338-tól birtokolták Gyomát, majd néhány földesúr hosszabb-rövidebb idejű uralma után 1723-tól Harruckern János mondhatta magáénak a falut.

Halála után fiára szállt a birtok, aki 1775-ig rendelkezett vele. Birtoklási sorrendben következett Stockhammer János gróf, akitől unokája, Ferdinánd 1806-ban kapta meg a falu tulajdonjogát.

A következő adat 1886-ból való, ekkor tett szert a gyomai uradalomra

Wodianer Albert, aki több maradandó értéket hagyományozott lakóhelyére, például a gyomai katolikus templomot.

Országos viszonylatban is elismert személyek származnak Gyomárról, például Illéssy Zoltán grafikusművész, Dr. Uhrin Emese parlamenti képviselő, művészettörténész, Sirokay Zsuzsa zongoraművész.

Dolgozatom célja a rendezvény azon szervezési munkálatainak és az eredményeinek bemutatása, amelyek gazdagították és gazdagítják mai napig városunkat.

A t á r l a t m e g s z e r v e z é s e

A kiállítást Dr. Szerb Györgyné /a Serb család leszármazottja/ kezdeményezésére rendezték meg. A családi emlékek és a hagyományok előtti tiszteletadás lehetőségén kívül az aktualitást honfoglalásunk 1100. évének megünneplése adta.

A helyi sajtóban megjelent hirdetésre, amely hírül adta a kiállítás megszervezésének gondolatát, a helyi nemesi családok leszármazottai közül nem jelentkezett senki. Ekkor fordult Dr. Szerbné segítségért a Városi Könyvtár vezetőjéhez, Hornokné Németh Eszterhez, aki elvállalta a tárlat szervezési munkáit. Az elképzelést a helyi Polgármesteri Hivatal is támogatta.

Az 1990-es évek elejétől a levéltárak felszabadultak a " kutatási tilalom " alól, s ez megkönnyítette a szervezők munkáját.

Első lépésként azonban a település idevonatkozó tanulmányaira támaszkodva kellett elkezdeni a kutatást. A plébániákon található egyháztörténetben, a Gyomai Tanulmányok című könyvben /szerkesztő: Szabó Ferenc, ki-

adási év: 1977./ sikerült anyagot találni az itt élt nemesi családokról, s a vagyonosabb familiák közösségi életéről.

A helyi monográfiák áttanulmányozása után néhány név már összegyűlt. Ezek után az 1799-től datálódó nemesi összeírásban a vártnál több forrásra bukkantak.

Ezt egy újabb felhívás követte a helyi sajtóban. Ennek megjelenése után már jelentkezett több helyi család, amelynek tagjai adatokkal szolgáltak más nemesekről is, így kezdett körvonalazódni a kiállítandó családok névsora.

Hornokné Németh Eszter, aki a szervezés irányítója és összetartója volt, néhány lelkes diákkal együtt az Országos Levéltárban gyűjtött tovább. A Királyok Könyve című kiadványban a Magyarországon beiktatott összes nemesnek, mintegy harmincezer fő, a nevét tartalmazó névsort kellett átvizsgálniuk. Ott kellett megtalálni, majd kigyűjteni azoknak a neveit, akik a helyi legendákban és hírekben szerepeltek. Körülbelül harminc nevet tartalmazó listát vittek magukkal, s ebből körülbelül 23 családról találtak dokumentumokat.

A levéltári munkának része volt, hogy a kigyűjtött családokhoz tartozó anyagokat kézzel másolták. Sokszor latin nyelvű szövegekre bukkantak, ezeket maga a levéltáros fordította le.

A diákok gyakran németből írták át a szövegeket magyarra.

Amikor a kiállítandó családokról szóló dokumentumokat összegyűjtötték, a hozzájuk tartozó címerképekre került sor. Voltak olyan képek, amelyeket se fényképezni, se fénymásolni nem lehetett.

A kutatók felkérték Illéssy Zoltánt, hogy vállalja el a címerek megfestését. A kiállítás színvonalát ez is tovább emelte, hiszen igazi művészi munkát végző, Gyomán élt nemesi család leszármazottja sietett segítsé-

gükre. A többi címer fényképezését, fénymásolását az Országos Levéltár szervezte meg és a helyi Polgármesteri Hivatal finanszírozta. Ez az anyaggyűjtés olyan tudatos munka volt, ami magasfokú előképzettséget és nagy tárgyi tudást igényelt.

Az összegyűjtött anyag rendszerezése előtt ennek a kiállításon való szerepeltetéséhez a szervezők engedélyt kértek az érintett családoktól.

Néhány család szívesen beleegyezett, de passzivitásuk megnyilvánult abban, hogy családfakutatásukat nem vállalták. Néhány család visszautasította kiállításukat. Ez nagy csalódást okozott.

Nagyobb számmal voltak azonban olyanok, akik minden segítséget megadtak a szervezőknek: anyagot gyűjtöttek, családfát készítettek, fényképeket ajándékoztak, dokumentumokkal járultak hozzá családjuk történetének hitelesítéséhez.

A legtöbb családot megmozgatta és tagjait közelebb hozta egymáshoz ez az esemény, amely komoly tartalommal bírt.

A gyűjtő munka után, amely körülbelül két hónapig tartott, kezdődött az anyag összeállítása.

Minden családnak külön dossziét nyitottak, s így kiderültek a hiányosságok, melyek tudatában könnyebb volt konkrétumokkal ismét felkeresni az Országos Levéltárat.

Egy-egy dossziében helyet kapott a címer, a címer leírása, a címerhez fűződő legenda, adományozó levél, a család helyi vonatkozású történetei, és a legkiemelkedőbb egyéniségű családtag megemlézése.

Miután a hiányosságok pótlása is megtörtént, 18 tablóra való anyag állt rendelkezésre.

Kialakult a kiállítás szerkezete is: a tablók /időrendben az ősi nemesek,

Gyoma és Endrőd helytörténete, egészen XVIII. században letelepedetekig/ és a címerképek a leírásokkal egyetemben.

A helyi nyomda /Kner Nyomda/ érdeme, hogy a tárlat színvonalas kivitelezése létrejöhessen.

Az esztétikus hatást elősegítették a diszkrét színű papírlapok, kartonok, hátlapok. A régies karakterű betűtípusokkal készül feliratok és az anyag többi része egyéni ötleteiket dícséri.

Meghívókkal, emléklapokkal, ajándékkönyvekkel is támogatták a kiállítást. Segítségükért ellenszolgáltatást nem kértek az amúgy is szűkös anyagiakkal rendelkező szervezőktől.

A tárlat helyszíne a helyi Katona József Művelődési Központ volt. Ez a modern, jól felszerelt épület emelte a kiállítás színvonalát. Támogatásképpen díjmentesen ajánlották fel a termeket.

Az előkészületi munka utolsó periódusa a technikai kivitelezés volt. Az összegyűjtött anyagot a gyomai könyvtárban állították össze. Ez a nagy kartonlapokra való felragasztásból állt.

Fontos szempont volt az áttekinthetőség és a jó helykihasználás.

A címer fényképe és a leírás középen kapott helyet, köré pedig a családtörténet, a családfa és a többi adat került.

A felnőttek munkájához itt kapcsolódott egy már párhuzamosan zajló gyermekrajz-program. Iskolás gyerekek is gyűjtöttek családtörténeteket, amelyeket rajzokkal és festményekkel illusztráltak. Ezeket szintén ekkor és ugyanitt helyezték üvegtárlókba.

A sok, értékes gyermekmunka is bizonyítja, hogy a mai fiatalság számára milyen fontosak a múlt emlékei. A mai zűrzavaros világban a családnak, a szülőhelynek a történetébe kapaszkodnak, ebben találnak igazi értéket.

A megnyitó előtt néhány nappal került átszállításra a Művelődési Központba a már összeszerkesztett kiállítási anyag.

A helyszínen faszegéllyel keretezett tablókra erősítették fel a kész kartonokat. Az egységességet elősegítette a kartonokra felragasztott keret.

A paravánok elkészülte után a már bekeretezett családi címerek is a helyükre kerültek.

Végül a kiállítóterem berendezése következett. A helyiség két szomszédos falán lettek elhelyezve a tablók és a címerek, a szomszédos teremben pedig a tárlók, valamint a Gyuricza család családfájának rajza kapott helyet, amely körülbelül 6 m² volt.

Itt tartották az állófogadást is, középen a hosszú asztallal, ami a megnyitó délelőttjén megtelt hidegtálakkal, házi süteményekkel, és izléses dekorációkkal.

Az ételeket az egyik helyi család leszármazottja készítette, amelynek költségeit részben a Polgármesteri Hivatal állta.

A kiállítással egybekötött állófogadás megnyitójának délelőttjén némi változtatásra is szükség volt, mivel néhány család címere csak késve érkezett meg.

Az ünnepségre meghívták Illéssy Zoltánt, Dr. Uhrin Emesét és az Országos Levéltár munkatársát, Vissy Zsuzsát is, akik díszvendégként voltak jelen Gyomaendrőd polgármesterével együtt.

Dr. Szerb Györgyné a kiállítás háziasszonyaként megnyitotta az összejövetelt és nagyban hozzájárult, hogy valóban családi légkör alakuljon ki.

Elsősorban Hornokné Németh Eszter munkáját köszönte meg, aki időt és energiát nem kímélve szervezte és alkotta meg a kiállítást.

Ekkor osztották ki az ajándékkönyveket, melyeket az előkészületi munkákban résztvevők kaptak.

A megnyitón jelenlévők jótékonyági céllal adakozhattak is. A befolyt összegből élelmiszer és egészségügyi csomagot állítottak össze, amelyet két, nehéz körülmények között élő családnak adtak később át. Ez a nemes cselekedet a kiállítás háziasszonyának köszönhető.

A tárlatot egy hétig látogathatta a közönség. Szinte valamennyi iskola diákja megtekintette. A város lakói közül inkább a szerényebb körülmények között élők érdeklődtek. Volt olyan nemesi család, amelynek tagjai a kiállítás alkalmával találkoztak több év elmúltával.

A Címer- és családtörténeti kiállítás befejeződött. A családok történetei dossziékba helyezve a Városi Könyvtárban kaptak helyet, amelyek azonban bárki számára hozzáférhetők, újabb kutatásokra ösztönzők. A kiállított címerképeknek a jövőben a Városi Polgármesteri Hivatal díszterme ad otthont, bízva abban, hogy egyre több nemesi család címere fogja díszíteni a falakat.

Ennek a kiállításnak a jelentősége tehát rendkívüli volt, hiszen túlmutatott önmagán: tovább gazdagítja a várost, és egy mindig megújuló és élő, bárki számára hozzáférhető, tovább bővíthető értéket jelent.

J E G Y Z E T E K

Szervezők névsora

Dr. Szerb Györgyné
Hornokné Németh Eszter
Tímár Sándor
Kovácsné Nagy Katalin

... részvevők